

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	23
Wstęp	25
Piśmiennictwo	27
Metodyka ekspertyzy	29
1. Wstęp	29
2. Rozpoznanie problemu przez biegłego	29
3. Badania	34
4. Analiza wyników i wnioskowanie	36
5. Redagowanie opinii	39
6. Ekspertyza pozasądowa	43
Piśmiennictwo	45
Ekspertyza daktyloskopijna	46
1. Wstęp	46
2. Miejsce zdarzenia	46
2.1. Typowanie miejsc pozostawienia śladów daktyloskopijnych	47
2.2. Dokumentacja fotograficzna oraz szkic rysunkowy	49
3. Selekcja materiałów i ich przekazanie do badań laboratoryjnych	49
4. Postanowienie	50
5. Zagadnienie ekspertyz kompleksowych	51
6. Wizualizacja śladów linii papilarnych	51
6.1. Rodzaje śladów daktyloskopijnych	51
6.2. Rodzaje metod wizualizacyjnych (ujawniających)	52
6.3. Rodzaje podłoży	53
6.4. Zabezpieczanie śladów linii papilarnych ujawnionych w laboratorium	54
6.5. Obróbka komputerowa elektronicznych obrazów śladów linii papilarnych	57
7. Wykonywanie materiału porównawczego	58

7.1. Daktyloskopowanie osób żywych	58
7.2. Daktyloskopowanie zwłok	59
7.2.1. Daktyloskopowanie zwłok objętych wczesnymi zmianami pośmiertnymi	60
7.2.2. Daktyloskopowanie zwłok objętych późnymi zmianami pośmiertnymi	63
8. Badania porównawcze	65
8.1. Analiza śladów i typowanie przydatności do badań identyfikacyjnych	65
8.2. Porównanie	66
8.3. Ewaluacja – szacowanie wartości uzyskanej informacji	68
8.4. Weryfikacja	68
8.5. Automatyczne systemy identyfikacji daktyloskopijnej (AFIS)	68
8.6. Opiniowanie na podstawie śladów o małej liczbie cech	69
8.6.1. Standard ilościowy	71
8.6.2. Standard jakościowy	72
8.6.3. Rozwiązanie mieszane	73
9. Inne rodzaje ekspertyz dermatoglifów	74
9.1. Ekspertyza podoskopijna	75
9.2. Ekspertyza oparta na śladach „kompleksowych”	75
9.3. Ekspertyza ustalająca mechanizm powstania śladu	76
9.4. Ekspertyza dermatoskopijna	78
9.4.1. Ekspertyza konchoskopijna i frontoskopijna	79
9.5. Ekspertyza gantoskopijna	81
9.6. Ekspertyza ustalająca podłoże śladu	82
9.7. Ekspertyza ustalająca wiek śladów daktyloskopijnych	83
9.8. Ekspertyza cheiloskopijna	84
10. Ograniczenia metodyki badań daktyloskopijnych	85
10.1. Próg informacji zawartych w śladzie	85
10.2. Błędy we wnioskowaniu ekspertów	86
11. Podsumowanie	87
11.1. Wartość opinii daktyloskopijnych	87
11.2. Przyszłość daktyloskopii	87
Piśmiennictwo	88
Ekspertyza antropologiczna – badanie kości	91
1. Antropologia sądowa i ekspertyza kostna	91
1.1. Zabezpieczenie dowodów i dokumentacja	92
1.2. Kolejność badań antropologicznych	93
1.2.1. Eliminacja artefaktów	93
1.2.2. Eliminacja kości zwierzęcych	94
1.2.3. Identyfikacja kości ludzkich	94
1.2.4. Badania śladów i uszkodzeń	95

1.2.5. Określanie wieku kości (<i>Post Mortem Interval</i> , PMI)	97
1.2.6. Śledzenie tempa procesów tafonomicznych	101
1.2.7. Ustalanie charakterystyk antropologicznych	102
2. Rekonstrukcja wyglądu twarzy na podstawie czaszki	108
2.1. Maceracja chemiczna, biologiczna i mechaniczna	109
2.2. Rekonstrukcja zuchwy i niezachowanych kości	109
2.3. Ustalanie grubości pokrywy tkanek miękkich	110
2.4. Rekonstrukcja	111
3. Superprojekcja	112
4. Retusz pośmiertny	113
5. Podsumowanie	114
Piśmiennictwo	114
Ekspertyza antropologiczna – analiza obrazu i nagrań wideo	116
1. Wstęp	116
2. Różnice pomiędzy wizerunkiem trójwymiarowym a płaskim	116
3. Jakość materiału	118
4. Metody badawcze	119
5. Zagadnienie podobieństwa	122
6. Fotografia jako źródło danych	123
7. Porównanie wizerunków fotograficznych	126
8. Film jako źródło danych	126
8.1. Umieszczenie kamer	129
8.2. Dystorsja	130
8.3. Cechy dynamiczne poruszania się	131
8.4. Analiza odzieży	131
9. Porównanie film – zdjęcie	132
10. Inne przykłady badań antropologicznych wizerunków ludzi	132
10.1. Portrety obrazowe	132
10.2. Progresja wiekowa	134
10.3. Komputerowa identyfikacja osób	135
11. Sytuacja prawna	136
Piśmiennictwo	137
Ekspertyza toksykologiczna	139
1. Wstęp	139
2. Podstawowe zagadnienia w toksykologii	141
2.1. Trucizna, zatrucie, dawka, toksyczność	141
2.2. Drogi wprowadzania trucizn do organizmu	142
2.3. Metabolizm i wydalanie trucizn	143
2.4. Objawy działania trucizn	144
2.5. Czynniki warunkujące przebieg zatrucia	144
2.6. Związki endogenne	145

3. Analiza toksykologiczna	146
3.1. Strategia analizy toksykologicznej	147
3.2. Materiał do badań	147
3.3. Przygotowanie materiału do badań	149
3.4. Metody analityczne oznaczania trucizn organicznych	150
3.4.1. Metody przesiewowe	150
3.4.2. Metody potwierdzające	152
3.4.3. Systemy identyfikacji	152
3.5. Metody analityczne oznaczania trucizn nieorganicznych	153
3.6. Walidacja metod	154
3.7. Interpretacja wyników analizy toksykologicznej	155
3.7.1. Interpretacja stężenia ksenobiotyku	155
3.7.2. Zakres interpretacji	156
3.7.3. Wpływ procesów tanatochemicznych na interpretację wyników analizy	157
4. Klasyfikacja trucizn	158
4.1. Trucizny lotne	158
4.2. Trucizny organiczne	162
4.2.1. Leki	162
4.2.2. Środki odurzające i substancje psychotropowe	165
4.2.3. Nowe narkotyki	170
4.2.4. Środki działające podobnie do alkoholu	172
4.2.5. Pigułka gwałtu	177
4.2.6. Toksyny i jady	177
4.3. Trucizny nieorganiczne	178
4.3.1. Poziomy referencyjne	178
4.3.2. Substancje żrące	180
4.3.3. Metale ciężkie i półmetale	180
4.3.4. Niemetale	185
5. Badania materiału ze zwłok ekshumowanych	187
6. Analiza skażonej żywności	188
7. Trucizny środowiskowe	192
8. Podsumowanie	193
Piśmiennictwo	194
 Ekspertyza alkoholologiczna	 198
1. Prawne aspekty prowadzenia pojazdów po spożyciu alkoholu	198
2. Wpływ alkoholu na sprawność psychomotoryczną kierującego	200
3. Metody ustalania stanu nietrzeźwości	204
4. Badanie zawartości alkoholu za pomocą analizatorów wydechu	207
5. Badania płynów biologicznych i narządów ciała na zawartość alkoholu oraz ich użyteczności do oceny stanu nietrzeźwości	213

6. Przemiany alkoholu w organizmie i ich wpływ na stężenie tego związku we krwi	216
7. Obliczenia prospektywne i weryfikujące	218
8. Obliczenia retrospektywne	224
Piśmiennictwo	227
Ekspertyza genetyczna	229
1. Wstęp	229
2. Rodzaje śladów biologicznych, ich zabezpieczanie i identyfikacja	230
2.1. Rodzaje śladów biologicznych	230
2.2. Zabezpieczanie śladów biologicznych	231
2.3. Identyfikacja rodzaju śladów biologicznych	233
3. Przebieg analizy genetycznej	235
3.1. Izolacja DNA	236
3.2. Pomiar ilości i jakości DNA	237
3.3. Amplifikacja metodą multipleks PCR	238
3.4. Elektroforetyczny rozdział produktów amplifikacji	239
3.5. Analiza wyników	241
4. Analiza mitochondrialnego DNA	243
5. Markery allosomalne stosowane w genetyce sądowej	246
5.1. Polimorfizm chromosomu Y w genetyce sądowej	246
5.2. Chromosom X	248
6. Narzędzia śledcze w genetyce sądowej	249
6.1. Baza danych DNA	250
6.2. Określanie wyglądu fizycznego przez analizę DNA	251
6.3. Predykcja wieku człowieka	254
6.4. Wnioskowanie o pochodzeniu biogeograficznym	255
7. Sądowe badania DNA nie pochodzącego od człowieka	257
Piśmiennictwo	258
Ekspertyza entomologiczna	260
1. Wstęp	260
2. Przedmiot ekspertyzy	260
2.1. Ślad entomologiczny	260
2.2. Ujawnianie i zabezpieczanie śladów entomologicznych	262
3. Zakres ekspertyzy	263
4. Metody ekspertyzy	264
4.1. Żywe owady	264
4.1.1. Badania identyfikacyjne i klasyfikacyjne	264
4.1.2. Badania wieku	265
4.1.2.1. Metoda rozwojowa	265
4.1.2.2. Metoda sukcesyjna	268

4.2. Martwe owady, części owadów, ślady aktywności owadów oraz ślady powiązane ze śladami entomologicznymi	270
5. Zlecenie ekspertyzy	271
Piśmiennictwo	272
Ekspertyza fizykochemiczna	276
1. Specyfika badań fizykochemicznych dla celów sądowych	276
2. Przedmiot badań	278
3. Cechy mikrośladów	279
4. Ujawnianie i zabezpieczanie śladów	280
5. Metody badania śladów	282
6. Badania fizykochemiczne typowych śladów	283
6.1. Lakiery	283
6.2. Plamy tłuste	287
6.3. Szkło	289
6.4. Włókna	293
6.5. Ślady polimerowe	299
6.5.1. Tworzywa sztuczne	299
6.5.2. Taśmy samoprzylepne	300
6.5.3. Kleje	303
6.5.4. Guma	303
6.5.5. Tonery	305
6.6. Gleba	309
6.7. Środki łatwopalne	311
7. Uwagi końcowe	314
Piśmiennictwo	314
Ekspertyza mechanoskopijna	318
1. Wstęp	318
2. Rodzaje badań mechanoskopijnych	318
Piśmiennictwo	327
Ekspertyza traseologiczna	329
1. Wprowadzenie	329
2. Historia traseologii	329
3. Rodzaje badań traseologicznych	330
3.1. Badania porównawcze	330
3.2. Badania oceniająco-typujące	333
4. Rodzaje śladów traseologicznych	334
5. Ślady na ciele człowieka	336
6. Ujawnianie i zabezpieczanie śladów	338
7. Zastosowanie badań traseologicznych	339
8. Ichnogram	340

9. Badania śladów opon	341
10. Badania śladów zwierząt	342
11. Badania śladów stóp	342
12. Współczesna traseologia	343
Piśmiennictwo	345
Elementy ekspertyzy biomechanicznej	347
1. Wstęp	347
2. Potencjał destrukcji	348
3. Podstawowe właściwości biomechaniczne ciała	350
4. Cechy charakterystyczne niektórych mechanizmów doznania obrażeń	354
5. Parametry mechaniczne ciała ludzkiego	356
6. Tolerancja ciała ludzkiego na obciążenie	358
6.1. Skrócona skala obrażeń AIS	358
6.2. Kryteria tolerancji głowy	360
6.3. Kryteria tolerancji szyi	367
6.4. Kryteria tolerancji klatki piersiowej	370
6.5. Wskaźniki intensywności zderzenia ASI, THIV i PHD	373
6.6. Przykład analizy kryterialnej	374
6.7. Manekiny antropomorficzne	375
7. Symulacja ruchu ciała ludzkiego	376
8. Upadek z wysokości	381
8.1. Symulacja	381
8.2. Możliwość zmiany parametrów ruchu ciała podczas spadania	382
9. Podsumowanie	382
Piśmiennictwo	383
Ekspertyza śladów krwawych	385
1. Wstęp	385
2. Źródła krwi tworzącej ślady krwawe	386
3. Mechanizm powstawania plam krwawych – podstawowe informacje	386
4. Rodzaje śladów krwawych	390
4.1. Ślady pasywne	390
4.2. Rozprysnięcia	392
4.3. Plamy zmienione	394
4.4. Usuwanie plam krwawych	396
5. Ślady krwawe w praktyce opiniodawczej	396
5.1. Ujawnianie plam krwawych na odzieży, obuwiu i przedmiotach	397
5.2. Rekonstrukcja przebiegu zdarzenia	398
Piśmiennictwo	400

Ekspertyza broni strzeleckiej	401
1. Broń i jej rozwój	401
2. Pojęcia poszczególnych rodzajów broni	405
2.1. Broń strzelecka	405
2.2. Broń neurobalistyczna	406
2.3. Broń palna	406
2.4. Pojęcie broni gazowej	408
2.5. Pojęcie broni pneumatycznej	412
3. Sprawność użytkowa oraz istotne części broni strzeleckiej	413
4. Amunicja	415
4.1. Klasyfikacja amunicji	415
4.2. Ładunki śrutowe	417
4.3. Pociski do broni pneumatycznej	418
4.4. Pociski do broni neurobalistycznej	419
5. Kryminalistyczna systematyka broni strzeleckiej	419
6. Ślady powodowane przez broń palną i ich kryminalistyczne znaczenie	428
6.1. Ślady na ostrzelanej powierzchni	429
6.2. Ślady na elementach naboju	433
6.3. Ślady na broni palnej	435
6.4. Ślady strzału na osobie trzymającej broń (ang. <i>gunshot residue</i> , GSR)	436
7. Specyfika czynności procesowo-kryminalistycznych dotyczących zdarzeń związanych z bronią palną	436
8. Balistyka zewnętrzna	440
8.1. Ustalanie miejsca znalezienia łuski	441
8.2. Ustalanie miejsca znalezienia pocisku lub śladu po pocisku	443
8.3. Ustalanie, czy miało miejsce postrzelenie bezpośrednie, czy z rykoszetu	446
8.4. Ustalanie pozycji strzelającego i postrzelonego w chwili strzału	447
8.5. Ustalanie liczby oddanych strzałów	449
9. Ekspertyza kryminalistyczno-bronioznawcza i przykładowe pytania dla biegłego	450
9.1. Przedmiot ekspertyzy	450
9.2. Pytania dla biegłego	453
Piśmiennictwo	457
 Balistyka chemiczna	 459
1. Wprowadzenie	459
1.1. Cel badań śladów powystrzałowych	460
1.2. Mechanizm powstawania i ogólna charakterystyka śladów powystrzałowych	460
2. Badania przestrzelin	462
2.1. Identyfikacja przestrzeliny	462
2.2. Ocena odległości strzału	464

2.2.1.	Badania optyczne przestrzeliny	464
2.2.2.	Identyfikacja drobin prochu strzelniczego metodą spektrometrii w podczerwieni	465
2.2.3.	Testy chemiczne	465
2.2.4.	Ocena odległości strzału z pobliza na podstawie badań cząstek charakterystycznych	467
3.	Powiązanie osoby z faktem użycia broni palnej	468
3.1.	Identyfikacja charakterystycznych cząstek powystrzałowych – uwagi ogólne	468
3.2.	Zabezpieczanie materiału do badań	469
3.3.	Specyficzna metoda badawcza	470
3.4.	Interpretacja wyników analizy	471
3.4.1.	Formalny schemat klasyfikacji cząstek powystrzałowych	472
3.4.2.	Indywidualna ocena wartości identyfikacyjnej cząstek	474
3.5.	Wtórne przeniesienie i ryzyko kontaminacji cząstkami powystrzałowymi	474
4.	Czynnik czasu w badaniach pozostałości powystrzałowych	476
4.1.	Trwałość śladu w postaci charakterystycznych cząstek metalicznych	476
4.2.	Czas, jaki upłynął od ostatniego wystrzału z broni palnej	478
4.3.	Utrzymywanie się cząstek powystrzałowych zawieszonych w powietrzu	479
5.	Typowanie rodzaju amunicji	479
5.1.	Badania pozostałości we wnętrzu łusek	479
5.2.	Badania pozostałości w otoczeniu broni palnej	481
6.	Powiązanie pocisków z przestrzelinami	483
7.	Rekonstrukcja zdarzenia	484
	Piśmiennictwo	485
	Ekspertyza wypadku drogowego	489
1.	Wstęp	489
2.	Przedmiot i zakres ekspertyzy	490
3.	Wypadek drogowy, rekonstrukcja, ekspertyza	493
4.	Zabezpieczenie materiału do badań na miejscu zdarzenia	495
5.	Powypadkowe oględziny pojazdu	497
6.	Ekspertyza wypadku drogowego	499
6.1.	Ocena materiału rzeczowego	500
6.2.	Analiza potrącenia pieszego	504
6.3.	Czas reakcji kierowcy	509
6.4.	Analiza czasowo-przestrzenna	512
6.4.1.	Analiza czasowo-przestrzenna w wersji analitycznej	512
6.4.2.	Analiza czasowo-przestrzenna w formie graficznej	518
6.5.	Zderzenia pojazdów	520
6.5.1.	Obliczenia rekonstrukcyjne zderzenia	523

6.5.2. Obliczenia symulacyjne zderzenia	527
6.6. Ustalenie osoby kierowcy	529
6.7. Wypadki z udziałem pojazdów jednośladowych	533
6.8. Wypadki drogowe w nocy	535
6.9. Inne rodzaje ekspertyz związane z wypadkami drogowymi	542
7. Ocena postępowania uczestników wypadków drogowych	545
7.1. Założenia dla bezpieczeństwa w ruchu drogowym	545
7.1.1. Zasada ostrożności	546
7.1.2. Szczególna ostrożność	546
7.1.3. Zasada ograniczonego zaufania	546
7.1.4. Zasada prędkości bezpiecznej	547
7.1.5. Inne zasady	548
8. Uwagi końcowe	549
Piśmiennictwo	550
Piśmiennictwo dodatkowe	551
Ekspertyza pisma ręcznego i biometrycznych podpisów elektronicznych	552
1. Wstęp	552
2. Indywidualność pisma ręcznego	554
3. Fałszerstwo i autofałszerstwo	555
3.1. Swobodna kreacja	555
3.2. Fałszerstwo przez przeniesienie	556
3.3. Fałszerstwo przez kopiowanie	556
3.4. Naśladownictwo	557
3.5. Maskowanie pisma	558
4. Klasyfikacja cech pisma ręcznego	560
5. Materiał dowodowy	562
5.1. Przydatność kserokopii i kopii kalkowych w badaniach pismoznawczych	562
6. Materiał porównawczy	564
7. Badania graficzno-porównawcze i formułowanie wniosków końcowych	566
8. Badania podpisów elektronicznych	567
8.1. Idea podpisu elektronicznego	567
8.2. Rodzaje podpisów elektronicznych	568
8.3. Biometryczny podpis elektroniczny	569
8.4. Badania identyfikacyjne podpisów elektronicznych	571
Piśmiennictwo	574
Ekspertyza dokumentów	576
1. Wstęp	576
2. Metody stosowane w badaniach dokumentów	576
2.1. Metody optyczne	577
2.1.1. Mikroskopia stereoskopowa	577

2.1.2.	Absorpcja w podczerwieni	578
2.1.3.	Luminescencja	578
2.1.3.1.	Luminescencja w podczerwieni	579
2.1.3.2.	Luminescencja w świetle widzialnym	579
2.2.	Metody analityczne	580
2.2.1.	Chromatografia cienkowarstwowa – TLC	580
2.2.2.	Wysokosprawna chromatografia cieczowa – HPLC	581
2.2.3.	Chromatografia gazowa sprzężona ze spektrometrią mas – GC/MS	581
2.2.4.	Elektroforeza kapilarna – CE	582
2.2.5.	Spektrometria Ramana – RS	582
2.2.6.	Spektrometria Fouriera w podczerwieni – FTIR	583
2.2.7.	Spektrometria absorpcyjna w zakresie widzialnym i bliskiej podczerwieni	583
2.2.8.	Spektrometria mas z jonizacją w plazmie sprzężonej indukcyjnie z analizatorem czasu przelotu i przystawką do ablacji laserowej – LA-ICP-TOF-MS	584
2.3.	Mikroskopia skaningowa – SEM	585
3.	Przebieg badań	585
3.1.	Oględziny dokumentu	585
3.2.	Badania materiałów kryjących	586
3.2.1.	Różnicowanie materiałów kryjących	588
3.2.2.	Badania identyfikacyjne urządzeń drukujących	589
3.2.3.	Badania usuniętych lub zakreślonych śladów graficznych	591
3.2.4.	Określenie kolejności nanoszenia materiałów pisarskich na podłoże	592
3.3.	Badania wieku dokumentów	594
3.4.	Ujawnianie bezbarwnych przetłoczeń linii graficznych	595
3.5.	Badania papieru	596
3.6.	Weryfikacja zabezpieczeń specjalnych	597
	Piśmiennictwo	598
	Ekspertyza dzieł sztuki	601
1.	Wprowadzenie	601
2.	Czynności procesowe	602
3.	Model ekspertyzy dzieł sztuki w celu określenia autentyczności	603
4.	Badania wstępne	604
5.	Badania historyczno-stylistyczne	607
6.	Badania kryminalistyczne	608
6.1.	Współczesne metody fizykochemiczne w badaniach dzieł sztuki	608
6.1.1.	Analiza rozmieszczenia	611
6.1.2.	Określanie względnego wieku dzieł sztuki	620

6.1.3. Specyfika i problemy w badaniach dzieł sztuki metodami fizykochemicznymi	621
6.1.4. Wartość dowodowa wyników badań fizykochemicznych	624
6.2. Kryminalistyczne badania sygnatur	624
6.3. Inne metody kryminalistyczne	626
6.3.1. Mechanoskopia	626
6.3.2. Antropometria kryminalistyczna	627
6.3.3. Daktyloskopia	628
7. „Ekspertyzy” wydawane na potrzeby rynku sztuki	628
8. Podsumowanie	629
Piśmiennictwo	630
Ekspertyza informatyczna	634
1. Wstęp	634
2. Przestępstwa z dowodami elektronicznymi	635
3. Dowód elektroniczny	636
4. Czynności na miejscu zdarzenia	641
5. Transportowanie i przechowywanie dowodów elektronicznych	643
6. Dobre praktyki w badaniu dowodów elektronicznych	646
7. Badanie dowodów elektronicznych	648
7.1. Uwagi ogólne	648
7.2. Urządzenia mobilne	649
7.3. Systemy telewizji przemysłowej. Cyfrowe urządzenia rejestrujące DVR ...	653
7.4. Chmury obliczeniowe	656
7.5. Badanie nośników komputerowych	658
7.5.1. Tworzenie plików obrazu	658
7.5.2. Analiza wstępna dowodowego obrazu	661
7.5.3. Przegląd zawartości dowodowego obrazu	662
7.5.4. System operacyjny oraz zainstalowane oprogramowanie	662
7.5.5. Użytkownicy oraz ich hasła dostępu	664
7.5.6. Hasła i systemy szyfrowania	664
7.5.7. Zapisy dziennika zdarzeń	665
7.5.8. Zawartość rejestru systemowego	665
7.5.9. Słowa kluczowe	666
7.5.10. Historia przeglądarek internetowych	666
7.5.11. Zapisy poczty elektronicznej oraz komunikatorów internetowych	667
7.5.12. Pliki miniatur	667
7.5.13. Analiza materiału graficznego	668
7.5.14. Autentyczność plików	669
7.5.15. Sieci P2P	670
7.5.16. Wirusy	670
7.5.17. Włamania internetowe	671

8. Uwagi końcowe	671
Piśmiennictwo	673
Ekspertyza fonoskopijna	674
1. Wstęp	674
2. Badania autentyczności	674
2.1. Badania autentyczności nagrań analogowych	676
2.2. Badania autentyczności nagrań cyfrowych	682
3. Korekcja nagrań dźwiękowych	695
4. Odtworzenie i spisanie treści	698
5. Porównawcze badania mowy	702
5.1. Problemy metodologiczne	702
5.2. Parametryzacja mowy	703
5.3. Zmiana paradygmatu opiniowania	707
5.4. Dane referencyjne	710
6. „Okazanie mowy”	712
Piśmiennictwo dotyczące autentyczności i korekcji nagrań	721
Piśmiennictwo dotyczące odtworzenia i spisania treści, porównawczego badania mowy i „okazania mowy”	723
Ekspertyza wariograficzna (poligraficzna)	727
1. Wstęp	727
2. Psychofizjologiczne podstawy badania wariograficznego	729
3. Istota badania wariograficznego	730
4. Podstawa prawna i wartość dowodowa ekspertyzy wariograficznej w Polsce	731
5. Metodyka badań wariograficznych	733
5.1. Techniki pytań porównawczych – CQT	734
5.2. Techniki ukrytej informacji – CIT	737
6. Wartość diagnostyczna badania wariograficznego (rzetelność i trafność)	741
7. Rola biegłego	743
Piśmiennictwo	745
Ekspertyza osmologiczna	749
1. Węch	749
2. Zapach człowieka	749
3. Metodyka ekspertyzy osmologicznej	751
3.1. Zabezpieczanie materiału dowodowego	752
3.2. Pobieranie materiału porównawczego	753
3.3. Metodyka badań osmologicznych	754
4. Wartość diagnostyczna ekspertyzy osmologicznej	755
5. Wartość dowodowa ekspertyzy osmologicznej	756
6. Rola biegłego osmologa	758
Piśmiennictwo	759

Ekspertyza psychologiczna	762
1. Specyfika pracy biegłego psychologa	762
1.1. Przedmiot badań i praktyki psychologii sądowej. Zakres kompetencji biegłego psychologa	762
1.2. Standardy opracowywania opinii psychologicznej	765
1.2.1. Decyzja o sporządzeniu opinii psychologicznej	766
1.2.2. Planowanie badania	767
1.2.3. Faza wprowadzająca do badań	769
1.2.4. Przebieg badania	770
1.2.5. Analiza, interpretacja i integrowanie uzyskanych wyników	771
1.2.6. Sposób formułowania opinii	771
1.2.7. Występowanie w sądzie	772
1.3. Metody wykorzystywane w diagnozie na potrzeby ekspertyzy psychologicznej	774
1.3.1. Diagnoza psychologiczna a sądowa ekspertyza psychologiczna ...	774
1.3.2. Diagnoza osobowości	774
1.3.3. Obserwacja zachowania	775
1.3.4. Wywiad psychologiczny	776
1.3.5. Psychologiczna analiza materiałów	777
1.3.6. Ankiety, kwestionariusze, skale	778
1.3.7. Eksperyment psychologiczny	779
1.3.8. Techniki socjometryczne	779
1.3.9. Testy i techniki spełniające podobną funkcję	780
1.3.10. Celowość stosowania poszczególnych metod w opiniowaniu psychologicznym	781
1.4. Problemy etyczne	783
1.4.1. Zasady obowiązujące biegłego psychologa	783
1.4.2. Okoliczności sprzyjające pojawianiu się problemów etycznych w interakcji z osobą badaną	784
1.5. Opiniowanie kompleksowe – nowe zadania i obszary współpracy diagnostycznej	788
1.6. Kryteria oceny dowodu z opinii psychologicznej	794
1.6.1. Kryterium 1: Jednolitość i przejrzystość	794
1.6.2. Kryterium 2: Uwzględnienie współczesnej wiedzy naukowej ...	795
1.6.3. Kryterium 3: Przydatność i użyteczność zastosowanych metod i treści zawartych w opinii do rozstrzygnięcia problemu sformułowanego w postanowieniu organu procesowego	796
1.6.4. Kryterium 4: Spełnianie podstawowych kryteriów psychometrii: rzetelności i trafności	797
1.6.5. Kryterium 5: Intersubiektywna sprawdzalność (obiektywizm)	798
1.6.6. Kryterium 6: Eliminacja artefaktów przez uzyskanie niewykluczających się wyników na podstawie tych samych lub różnych metod	799

1.6.7.	Kryterium 7: Dobre przygotowanie psychologa do posługiwania się wybraną przez niego techniką	799
1.6.8.	Kryterium 8: Rozróżnianie hipotez od wniosków, ale też nieuleganie nadmiernej ostrożności interpretacyjnej	800
1.6.9.	Kryterium 9: Intersubiektywna komunikowalność	802
1.6.10.	Kryterium 10: Zalecenie zmiany metody lub ponownego badania (retestu bądź ponownej oceny tej samej metody / tych samych metod przez innego biegłego) w przypadku wątpliwości	802
1.6.11.	Kryteria – podsumowanie	803
2.	Przedmiot i zakres ekspertyzy psychologicznej	804
2.1.	Sprawy karne	804
2.1.1.	Dorośli sprawcy przestępstw	805
2.1.2.	Nieletni	811
2.1.3.	Wyjaśnienia podejrzanych i oskarżonych	811
2.1.4.	Świadkowie	812
2.2.	Sprawy cywilne	813
2.2.1.	Poddanie przymusowemu badaniu i leczeniu	813
2.2.2.	Ubezpieczeniowanie całkowite lub częściowe	814
2.2.3.	Dokonywanie czynności prawnych	815
2.2.4.	Odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę	817
2.3.	Sprawy dotyczące dziecka i rodziny	819
2.3.1.	Nieletni	819
2.3.2.	Sprawy rodzinne i opiekuńcze	821
2.3.3.	Problematyka małżeńska	822
3.	Wybrane problemy szczegółowe	823
3.1.	Odtwarzanie sylwetki psychologicznej osoby nieżyjącej – ustalanie motywów samobójstwa	823
3.2.	Problemy rodzinne i opiekuńcze	827
3.3.	Świadkowie	834
3.4.	Dorośli sprawcy	842
3.4.1.	Typowanie nieznanego sprawcy – profilowanie	842
3.4.2.	Motywacja jako przedmiot sądowej diagnozy psychologicznej	847
3.4.3.	Psychologiczne aspekty oceny stanów patologicznych	852
3.4.3.1.	Niepoczytalność z perspektywy psychiatryczno-psychologicznej	852
3.4.3.2.	Działanie pod wpływem silnego wzburzenia	857
3.4.3.3.	Wybrane aspekty opiniowania psychologicznego sprawców przestępstw seksualnych	860
3.4.4.	Wyjaśnienia oskarżonego	863
3.4.5.	Prognozowanie i szacowanie ryzyka przemocy kryminalnej	865
	Piśmiennictwo	869

Ekspertyza psychiatryczna	882
1. Przedmiot i zakres ekspertyzy psychiatrycznej	882
2. Dowód z opinii biegłych	882
3. Ekspertyza psychiatryczna w sprawach karnych	885
3.1. Wskazania do wydania ekspertyzy	885
3.2. Zlecanie ekspertyzy	887
3.3. Forma złożenia ekspertyzy	888
3.4. Zawartość ekspertyzy	889
3.5. Podstawy wydania ekspertyzy psychiatrycznej dotyczącej osoby	889
3.6. Znaczenie analizy akt	889
4. Badanie sądowo-psychiatryczne	890
4.1. Specyfika badania sądowo-psychiatrycznego	890
4.2. Wywiad	891
4.3. Wnioski ekspertyzy	892
5. Ocena dowodu z ekspertyzy psychiatrycznej	893
5.1. Opinia niepełnowartościowa	893
5.2. Opinia abstrakcyjna	894
5.3. Opinia alternatywna	895
5.4. Opinia tendencyjna	895
5.5. Opinia kompleksowa	896
6. Badania pomocnicze w ekspertyzie psychiatrycznej	896
7. Błąd w ekspertyzie	900
8. Najczęstsze trudności w opiniowaniu	902
9. Ekspertyza psychiatryczna a zasada tajemnicy lekarskiej	904
10. Szczegółowe zagadnienia ekspertyzy w sprawach karnych	905
10.1. Poczytalność	905
10.2. Ekspertyza psychiatryczna w stanach upicia alkoholowego	906
10.3. Ekspertyza w stanach afektywnych i w zaburzeniach związanych ze stresem	911
10.4. Ekspertyza psychiatryczna a środki zabezpieczające	919
10.5. Ekspertyza psychiatryczna w sprawach nieletnich	925
11. Ekspertyza psychiatryczna w sprawach cywilnych	928
11.1. Ekspertyzy związane z oceną możliwości świadomego podejmowania decyzji i swobodnego wyrażania woli w sprawach majątkowych	931
11.1.1. Ekspertyzy dotyczące testamentu	931
11.1.2. Umowy darowizny, kupna-sprzedaży	935
11.1.3. Zaciągnięcie kredytu	937
11.2. Opiniowanie w sprawach odszkodowawczych	939
11.2.1. Ekspertyzy dotyczące skutków wypadków	939
11.2.2. Odszkodowanie i zadośćuczynienie po stracie osoby bliskiej	943
11.2.3. Mobbing	944

11.3. Ocena stanu psychicznego w aspekcie możliwości samodzielnego pełnienia ról społecznych	947
11.3.1. Ubezważnowolnienie	947
11.3.2. Ekspertyzy w sprawach rodzinnych	950
11.3.3. Zgoda na określone postępowanie terapeutyczne	951
11.4. Ekspertyzy zlecane przez sądy pracy i ubezpieczeń społecznych	952
Piśmiennictwo dotyczące ekspertyzy psychiatrycznej w sprawach karnych	954
Piśmiennictwo dotyczące ekspertyzy psychiatrycznej w sprawach cywilnych	956
Ekspertyza okazania	958
1. Okazanie	958
2. Metodyka okazania	959
3. Wartość diagnostyczna okazania	960
4. Wartość dowodowa okazania	961
5. Rola biegłego	962
Piśmiennictwo	966
Interpretacja wyników ekspertyzy	968
1. Wstęp	968
2. Podstawowe definicje	970
3. Klasyczne sposoby interpretacji wyników ekspertyzy	976
4. Podejście subiektywne – teoremat Bayesa i iloraz wiarygodności	979
5. Znaczenie hipotezy alternatywnej, utożsamianej z hipotezą obrony	984
6. Sofizmaty	986
7. Sprawa Dreyfusa	989
8. Interpretacja innych dowodów naukowych	991
9. Interpretacja wyników badań na przykładzie analiz genetycznych	992
9.1. Analiza rodzeństwa („To nie ja, to mój brat...”)	992
9.2. Dochodzenie pokrewieństwa i wyznaczanie prawdopodobieństwa genotypu dziecka	994
9.3. Dochodzenie spornego ojcostwa	997
9.4. Współczynnik „stryjstwa” (ang. <i>Avuncular Index</i> , AI)	999
9.5. Wartość dowodu z badania DNA	999
9.6. Częstość polimorficznych wariantów DNA w populacji	1001
9.7. Mieszane profile DNA	1006
9.8. Problem unikatowości profilu DNA	1008
9.9. Trudności podczas interpretacji wyników profilowania DNA o niskiej jakości i ilości	1010
9.10. „Czy profilowanie DNA jest tak dobre jak badanie odcisków palców?”	1013

9.11. Najczęściej używane sposoby interpretacji wyników	1013
9.11.1. Względna częstość pojawiania się danego zestawu cech	1013
9.11.2. Źródło pochodzenia DNA – sofizmat prokuratora albo odwrócenie uwarunkowania	1014
9.11.3. Prawdopodobieństwo zgodności	1015
9.11.4. „Może pochodzić...”	1016
10. Podsumowanie	1017
Piśmiennictwo	1017
O Autorach	1021